

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Kaupan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoaiheeseen liittyen ja lausuu seuraavaa:

Kaupan ala on yksi yrityselämän ja Suomen talouden suurimmista toimialoista niin työllistäjänä, talouskasvun luojana kuin myös verojen maksajana. Kaupan ala on parhaillaan muutoksessa ja sen myötä myös uuden osaamisen tarve kasvaa.

Muutoksiin vastaaminen edellyttää koulutuksen kehittämistä ja uudistamista tiivis työelämäyhteistyö huomioiden. Kaupan alalle johtavan koulutuksen tulee vastata määrällisesti ja laadullisesti alan työ- ja osaamistarpeisiin, jotta alan yrityksissä on tulevaisuudessakin osaavaa työvoimaa.

Mietinnön taustalla on opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman koulutustarpeen ennakointimallin valmistelutyöryhmän loppuraportti. Raportissa esitetään malli ammatillisesti eriytyneen tutkintoon johtavan koulutuksen tarpeen pitkän aikavälin ennakkoinnissa käytettäväksi. Kaupan liitto korostaa lisävalmistelun tarvetta yksityiskohtaisemmin alla olevista kokonaisuuksista.

Koulutustarpeen ennakointimallin valmistelussa olisi ollut tarpeellista osallistaa virkamiesvetoisen työryhmän ulkopuolisia sidosryhmiä. Koulutustarpeiden ennakkoinnin tulee jatkossakin perustua toimialojen ennakoituun työvoimatarpeeseen, jonka vuoksi työelämän osallistaminen valmisteluun on erittäin tärkeää. Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi kuuluu Opetushallituksen tehtäviin, mutta myöskään Opetushallituksella ei ole ollut edustusta työryhmässä.

Viranomaisia koskee hyvän kielenkäytön vaatimus. Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Tähän lausuntopyyntöön liittyvä materiaali ei kaikilta osin noudata vaatimusta.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteita

Kaupan liitto pitää koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteen muuttamista ongelmallisena. Esitetyssä kansallisen ennakkointityön mallissa on liian vahva sidos nykyhetken tilanteeseen, ja siitä puuttuu kokonaan toimialakohtainen ennakkointitieto. Tämä voi pahimmillaan heikentää alan kansainvälistä kilpailukykyä ja hidastaa yritysten kasvua ja kehittymistä. Kun koulutusjärjestelmä ei pysty vastaamaan muuttuviin osaamistarpeisiin, työvoimapula ja kilpailu osaavasta työvoimasta alojen välillä kiristyy. Esitetyn ennakkointimallin periaatteena vaikuttaa olevan, että työantajien on sopeuduttava siihen, mitä koulutusjärjestelmä tuottaa.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkointimallin toteutusta

Ennakkointimalli ei huomioi koulutustarjonnassa ja jatkuvan oppimisen kautta tapahtuvien muutosten vaikutuksia työmarkkinoilla. Kansainvälisten opiskelijoiden ja työperäisen maahanmuuton vaikutukset työvoimareserviin ja koulutustarpeeseen jäävät myös huomioimatta.

Palkkaan liittyvä muuttuja asettaa ammatillisen osaamisen merkityksen vaaraan. On kyseenalaista, että ennakkoinnilla ohjattaisiin koulutustarjontaa erityisesti korkeampipalkkaisiin tehtäviin. Palkkakertymää käsitellään mallissa tuottavuuden mittarina ja malli määrittääkin varsin suoraviivaisesti matalapalkka-alojen tehtävät yhteiskunnalle vähemmän arvokkaiksi.

Riskinä on, että korkeampiin tuloihin tähtäävä koulutustarjonta tuottaa tilanteen, jossa työelämässä välttämättömiä ammattilaisia ei enää kouluteta. Pahimmillaan tämä voi aiheuttaa työvoimapulaa huoltovarmuuden kannalta kriittisissä tehtävissä. Koulutustarpeiden ennakkoinnilla ei tulisi pyrkiä vaikuttamaan eri alojen tai tutkinnon suorittaneiden tulotasoon, tämä on työmarkkinaosapuolten välinen kysymys.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakkointitulosta

Malli ei huomioi tarpeeksi eri toimialojen erilaisuutta ja monipuolisuutta. Kaupan alalla on tarjolla hyvin monipuolisia työtehtäviä ja yritykset tulevat tulevaisuudessakin tarvitsemaan ammattiosaajia ja korkeakoulutettuja. Kaupan alan työllisten koulutusalat ovat myös moninaisia, sillä kaupan ja hallinnon tutkintojen lisäksi tekniikan ja palvelualojen tutkinnot ovat tyypillisiä alan työllisten koulutustaustoja. Kaupan alan ammattiosaajien ja asiantuntijoiden jakauman ennustettu kehitys vuoteen 2035 kertoo ammattiosaajien ja asiantuntijoiden tarpeen jakautuvan noin tasan.

Mallissa esitetyn nousujohteisen kehityksen painottuminen korkeakoulutettuihin ei palvele tätä kokonaistarvetta. Ammatillisen koulutuksen ja palvelualojen tutkintomääriin liittyvä laskeva ennakointitulos korostaa työvoimareservin hyödyntämistä. Työryhmän ehdotuksessa on kuitenkin tunnistettu, että merkittävä osa mainitusta työvoimareservistä ei tosiasiallisesti ole hyödynnettävissä tai työkykyistä. Siksi olisi perusteltua jättää näin suurta epävarmuutta sisältävä muuttuja huomioimatta.

Naakka Moona
Kaupan liitto ry